

Bevarandeplan Natura 2000

(Enligt 17 § förordningen om områdesskydd 1998:1252)

Ömtberget, Torsby kommun, Värmlands län

Områdeskod och namn:	SE0610174 Ömtberget
Mittpunktskoordinat:	1336400 - 6744910
Totalareal:	339 ha
Fastställd av Länsstyrelsen:	2006-03-15
Områdestyp:	området är utpekad enligt Habitatdirektivet
Fastighet:	Torsby kommun; Skyllbäck 1:436
Ägandeförhållanden:	Statligt ägt

Beskrivning av området

Natura 2000-området består huvudsakligen av naturskogar och myrmarker. Sammantaget upptar dessa naturtyper ca 80 % av ytan; 62 respektive 18 %. Resterande mark utgörs av planterade ungskogar (ca 20 %) samt smärre vattenytor. Området utgörs av tre delområden med olika karaktärer; **Västra Ömtberget** med stora naturskogar och myrmarker, **Holmbergsmynen** med rikkärr och sumpskogar samt **Gravbäcken**, som utgörs av en markerad berggrundsspricka med mycket rik flora.

Den västra sluttningen av **Västra Ömtberget** är brant och övergår här och var i lodytor och rasmarker. Högsta punkten ligger på 527 m ö h. Den nedre delen av sluttningen uppvisar strukturer som illustrerar en fortsättning åt nordväst av den förkastningslinje som går genom Gravbäcken. Sluttningen bär heterogena naturskogsbestånd, dominerade av gran men med stort inslag av lövträdsarter, främst asp men även björk, gråal och sälg. Kring krönet dominerar tall som ofta har stora dimensioner. Öster om krönet finns en rikare förekomst av asp. I de östra-nordöstra sluttningarna förekommer grandominerade naturskogar omväxlande med små myrmarker. Här och var förekommer även kraftiga, gamla tallar. Österut planar sluttningen ut och ett myrkomplex tar vid. Naturskogsbestånden på fastmarksdelarna domineras av gran men betydande förekomst av tall finns också. Torrakor och brandstubbar påträffas inom hela området. Antalet lågor av framförallt gran samt även en del tall och asp är stort i hela området. Inom några delområden är frekvensen lågor särskilt stor, exempelvis nordost bergets topp samt i anslutning till vägslutet öster om berget.

Vid en översiktlig studie av lavfloran fann L-E Muhr 271 arter. Det stora totalantalet tillskrivs den variation av biotoper som finns på V. Ömtberget. Artlistan inkluderar nio rödlistade arter. Ett 10-tal arter betecknas dessutom som naturskogsindikatorer, däribland lunglav som förekommer på åtskilliga platser inom detta delområde. Av sällsynta arter nämner Muhr särskilt *Micarea subleprosula* som i inventeringsrapporten anges vara det sjätte fyndet i Norden.

Traktens berggrund består av Värmlandsgraniter, huvudsakligen Hagforsgranit, men basiska inslag förekommer även, vilket bl.a. återspeglas i fynd av arterna *Pannaria praetermissa* och åderlav *Peltigera venosa* som båda påträffats i nedre delen av västra sluttningen.

Iakttagelser beträffande svampar har av Björn Ehrenroth m fl gjorts vid spridda besök under perioden 1990-93. Drygt etthundra arter (basidiesvampar) noteras, varav tre arter är rödlistade. Svampstudierna har huvudsakligen begränsats till delar av den östra sluttningen fram mot myrmarkerna i nordost.

Det andra delområdet – **Holmbergsmynen** – är ett soligent fastmattekärr, med inslag av högstarrkärr, sumpskog och ett strängflarkkärr som bitvis har nätformade strukturer. Drygt 40 högre växtarter noterades på myren. Gräsull, snip, dvärglumner, ängsvädd, brakved, en, brunven, krypvide, vitag, ängsnycklar, dyttåg, dybladbra, vass, nålstarr, slidstarr, hirsstarr m fl kan särskilt nämnas bland de högre växterna. Bland mossorna finns fynd av rikkärsarterna; *Scorpidium scorpioides*, *Drepanocladus intermedius* och *Campylium stellatum* jämte de något mindre krävande *Sphagnum warnstorffii*, *S. subfulvum*, *S. centrale*, *Scapania paludicola* och *Odontoschisma elongatum*. Holmbergsmynen hyser ett av de högst klassade rikkärren i Värmland. Förekomst av rikkärr med höga botaniska värden samt myrens läge i ett område med välutvecklad skog-myrmiljö gör myren till en av Sveriges mest skyddsvärda myrar.

Från Holmbergsmynens närmaste omgivning har två nyckelbiotoper pekats ut. Den ena nyckelbiotopen är belägen nordost om den öppna myren, kring utflödet av Gravbäcken och den andra sydöst om myrområdet. I den norra nyckelbiotopen ingår sumpskog närmast bäcken och ut mot myren. Brandstubbar och lodytor noteras. Den södra nyckelbiotopen utgörs av hänglavrik granskog, delvis sumpskogsartad. Här noteras rikligt med bollvitmossa samt ett flertal högstubbar av björk samt brandstubbar. De två nyckelbiotoperna hyser tillsammans tre rödlistade arter samt tio signalarter.

Det tredje delområdet – **Gravbäcken** – präglas av en markerad berggrundsspricka där bäcken rinner fram ca 10-15 m ner i den trånga (ca 20-50 m) dalgången. Sluttningarna på ömse sidor av berggrundssprickan täcks mestadels av naturskogar. Själva berggrundssprickan hyser ett glest och heterogent bestånd av framförallt gran, björk och gråal. När lokalen ”upptäcktes” 1975 noterades bl.a. förekomst av den sällsynta brosklaven *Ramalina thrausta*. En rad botanister har sedan besökt området och bidragit till att göra artlistan allt längre. På en sträcka av ca 1 km i sprickdalen har här efterhand noterats ca 90 kärlväxtarter, ca 200 mossarter och ca 370 lavararter. Av intressanta kärlväxter kan nämnas grönbräken, fjällhüllebräken samt blågröe, mosippa, tibast och skogsklocka.

Gravbäcken bedöms vara en av landets mest artrika lavlokaler. Den som mest ingående studerat Gravbäckens flora är Lars-Erik Muhr. Han har bl.a. funnit och beskrivit en ”ny”

lavart, d v s sådan som tidigare inte varit känd för vetenskapen. Den har fått namnet *Pertusaria flavocorallina*. En annan ”ny” art, som noterats och beskrivits från lokalen, har fått sitt vetenskapliga namn efter Lars-Erik Muhr. Den har nu alltså namnet *Muhria urceolata*. Ytterligare ett anmärkningsvärt lavfynd är *Bryoria trichodes*, som noterats såsom ny art för Europa.

Större delen av Ömtbergets Natura 2000-område är utpekad som riksintresse för naturvård. År 2001 upprättades Ömtbergets naturreservat med syfte att bevara områdets biologiska mångfald. Reservatet omfattar hela Natura 2000-området.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Habitatkod	Habitatnamn	Areal (ha)	
		Rapporterad	Nytt förslag
7140	Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungfly	15	*
7230	Rikkärr	*	15
9010	Västlig taiga	300	270

*/Ny kunskap om objektet har tillkommit varför naturtyp 7140 ersätts med 7230

Bevarandesyfte och bevarandemål

Syftet med Natura 2000-området Ömtberget är att bidra till att upprätthålla så kallad gynnsam bevarandestatus för de ingående naturtyperna på biogeografisk nivå. För att uppnå gynnsam bevarandestatus krävs att specifika bevarandemål uppfylls. I nedanstående tabell framgår bevarandemål för naturtyperna inom Ömtbergets Natura 2000-område.

Art/naturtyp	Bevarandemål**
Rikkärr (7230)	<p><i>Areal</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 15 ha, varav minst x ha utgörs av öppna rikkärr.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Medeltäckningen av förna ska ej överstiga 30 %. - Krontäckningen av öppna rikkärr är < 30 %. - Rikkärrens hydrologi och hydrokemi ska vara ostörd. Avvattande diken får inte förekomma. <p><i>Typiska arter</i></p>
Västlig taiga (9010)	<p><i>Areal</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 270 ha omfattning.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Mängden död ved/levande ved ska vara minst 1/x - Lövträdsandelen ska vara minst x %. - Icke inhemska trädslag ska saknas. <p><i>Typiska arter</i></p>

**/Bevarandemål fastställs efter basinventeringen.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

För att ingående naturtyper ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

7230 Rikkärr

- Omgivningar med intakt naturmiljö.
- Opåverkad hydrologi och hydrokemi. Avvattnande diken får inte förekomma. Vidare bör verksamheter i Holmbergssmyrens tillrinningsområde ske med stor försiktighet. Myren får sitt markvatten från väst-sluttningen av V. Ömtberget.
- Strukturer/formelement (strängar, höljor, gölar mm) bibehålls i samma omfattning och geografiska spridning. Undantag då förändringen är en positiv effekt av skötsel och restaureringsåtgärder.
- Täckningsgraden av botten-, fält och buskskikt bör inte förändras nämnvärt. Undantag förändringar som kan klassas som naturliga eller en positiv effekt efter restaureringsåtgärd.
- Skötsel i form av återkommande slyröjning, slåtter alternativt extensivt bete kan behövas i områden som riskerar att växa igen på grund av antropogen påverkan exempelvis ökat kvävenedfall. Hävden är i vissa fall en förutsättning för att naturvärden knutna till öppna miljöer ska bibehållas.
- Ingen påtaglig minskning av naturtypernas typiska arter. De typiska arterna reagerar relativt snabbt på naturtypernas hotfaktorer. Förekomsten av de typiska arterna utgör ett mått på naturtypens bevarandestatus.

9010 Västlig taiga

- Skoglig kontinuitet (naturlig åldersdifferentiering och artsammansättning hos de olika trädslagen).
- Naturvärden utvecklas huvudsakligen genom naturlig dynamik, vilket omfattar störningar, t ex stormfällningar, insektsangrepp, översvämningar och brand.
- Olika typer av substrat:
  - Död ved; grenar, torrakor, lågor mm i olika nedbrytningsstadier samt olika typer av bränd ved
  - Gamla och grova träd med dithörande barkstruktur
  - Lövträd av t ex asp, sälg och rönn
  - HålträdSubstraten utgör viktiga livsmiljöer för kryptogamer och insekter. Vissa av substraten är även viktiga som boplatser för fåglar.
- Ostörd hydrologi i myrmarker och sumpskogar. Vattentillförseln och vattenkvaliteten från Västra Ömtbergets västra sluttning får ej störas.
- Påtaglig minskning av antalet typiska arter och deras populationer får ej ske.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Naturtypen *rikkärr 7230* hotas av:

- Ingrepp som dikning och andra markavvattnande åtgärder.

- Torvbrytning.
- Skogsbruk och andra företag som innebär att fastmarksholmar och näraliggande fastmark avverkas kan leda till att näringsämnen läcker ut på myren.
- Samhällsbyggande med nya kommunikationsleder, anläggningar etc.

Föreskrifter och skötselplan i gällande beslut för Ömtbergets naturreservat bedöms på ett fullgott sätt eliminera traditionell hotbild (skogsbruk och markavvattning) mot de naturtyper och de arter som finns inom området.

Bevarandeåtgärder med tidplan

Följande bestämmelser bidrar på olika sätt till att naturtyperna i Ömtbergets Natura 2000-område uppnår och bibehåller gynnsam bevarandestatus.

Gällande regelverk 2006:

- Tillståndsplikt gäller enligt 7 kap 28 a § Miljöbalken för åtgärder eller verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön inom ett Natura 2000-område. *Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman/är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.*
- Natura 2000-området är skyddat genom Ömtbergets naturreservat. Ändamålet med reservatet är att bevara biologisk mångfald i ett naturområde och däri ingående ytformer, naturskogar och våtmarker. Vidare skall naturskogskaraktären successivt återställas inom delområden som i sen tid påverkats av skogsbruk enligt trakthyggesmodell.

Vid samråds- och tillståndsärenden är det viktigt att beakta hela myrkomplex, d v s även myrmark som delvis ligger utanför Natura 2000-gränsen, samt myrkomplexets och vattendragens tillrinningsområde.

Bevarandestatus idag

Nationellt:

7230 Rikkärr

Totalarealen av Sveriges myrar och kärr har minskat kraftigt under 1900-talet, trots detta finns fortfarande relativt stora arealer kvar, undantag då det gäller rikkärr. Orsaker till att myrhabitaten har minskat är främst uppodling, avverkning, markavvattning, storskaliga torvtäkter och utebliven hävd. Flera av de kvarvarande myrarna och kärren bär spår av lokala skador i form av mindre husbehovstäkter och markavvattningsprojekt. Skador är mest förekommande på små myrar söder om Limes Norrlandicus och de bäst bevarade habitaten är belägna i fjällen.

Rikkärr förekommer vanligtvis på bördiga jordar, vilka ofta dikades ut då åkerbruket ökade i omfattning och spred sig i landet. I södra Sverige finns endast små spillror kvar av rikkärren, större arealer förekommer dock i Jämtland och Norrbotten. Generellt återstår mycket få rikkärr i odlingsbygder. Ökat kvävenedfall och utebliven hävd utgör hot mot den naturtypiska

vegetationen i de kvarvarande rikkärren. Kvävetillförsel liksom utebliven hävd leder på sikt till igenväxning med beskuggning och ändrade konkurrensförhållanden som följd. Hotet är dock som störst i södra Sverige där kvävedofallet är som högst.

Ömtberget:

Rikkärr förekommer på Holmbergssmyren beläget nedanför västra Ömtbergets västra sluttning. Holmbergssmyren är ett soligent rikkärr dominerat av starr-rika fastmattor med inslag av strängflarksstrukturer och mindre partier med lösbottnar. Exempel på typiska kärleväxter som påträffas är ängsstarr, ängsnycklar, gräsull, snip, dvärglumner. Bland mossorna påträffas rikkärrensarterna späd skorpiomossa och korvskorpiomossa. Rikkärrens bevarandestatus är oklar men troligen gynnsam.

9010 Västlig taiga

Nationellt:

Naturtypens naturvärden är kopplade till naturlig gammal skog med lång skogskontinuitet, gamla träd och död ved, samt även till brandfält och yngre naturliga successionsstadier. Flera organismgrupper finns representerade bland de karaktärsarter och rödlistade arter som förekommer i naturtypen; insekter, lavar, svampar och mossor.

Denna mycket heterogena naturtyp finns spridd i hela den boreala delen av landet. De största arealerna finns i Norrlandslänen och där finns även mycket av de största naturvärdena, även om områden med höga naturvärden finns i hela landet. Naturvärden kopplade till granskog är speciellt riktade mot nordboreal region, men finns även i sydboreal. Tallskogar, brandfält och trivallövskogar har olika artsammansättning beroende på var i landet de ligger och kan därför ha höga naturvärden i hela den boreala regionen. Vissa trakter i fr.a. delar av Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland, samt i bl.a. Orsa finnmark och nere i sydöstra Kalmar län har en mer påtaglig brandkontinuitet.

Västlig taiga är ett svensk-finskt tillägg och Sverige/Finland har därmed ett särskilt ansvar för naturtypen inom EU. Historiskt sett är förlusten av västlig taiga mycket stor och endast några få procent återstår (ca 3 % av 21 milj. ha) i boreal region. Produktionsskogsbruket är det största hotet mot naturtypen och dess naturvärden. Bristen på död ved, gamla träd och brandfält leder till en utarmning av artstocken och utdöendet av arter ligger inte i fas med den kvarvarande arealen. Mycket tyder på att flera arter endast lever kvar i restpopulationer som kommer att dö ut inom en snar framtid. Det är därför av stor vikt att så mycket som möjligt av naturtypen undantas skogsbruket. Avsaknaden av brand är också ett problem för naturtypens naturliga dynamik och artinnehåll.

Ömtberget:

Västra Ömtbergets västra sluttning är beklädd med heterogena naturskogsbestånd dominerade av gran. Inslaget av lövträd är stort och utgörs främst av asp men även björk, gråal och sälg. På bergets topp är skogsbestånden rika på tall med stort inslag av grova träd. Västra Ömtbergets östra- och nordöstra sluttningar är även den beklädd med naturskog med dominans av gran men till skillnad från den västra sluttningen är inslaget av små myrpartier påfallande. Nio rödlistade arter har påträffats på västra Ömtberget samt ett 10-tal naturskogsindikatorer.

Söder om Holmbergsmysen ligger Gravbäcken, ett område som karaktäriseras av en trång dalgång. Dalgångens sluttningar bär heterogena naturskogsbestånd bestående av framförallt gran. Den blockrika dalgången med höga och jämna fuktighet utgör en gynnsam miljö för en rad arter; ett 90-tal kärlväxter samt cirka 200 mossarter och närmare 370 lavararter har dokumenterats. Gravbäckens dalgång har klassats till en av de artrikaste lavlokalerna i landet. Här förekommer bland annat de sällsynta lavarna brosklav *Ramalina thrausta*, *Pertusaria flavocorallina*, *Muhria urceolata* och *Bryoria trichodes*.

Över 60 % av Ömtbergets Natura 2000-område utgör representativa exempel på naturtypen västlig taiga. Skogens ålder, struktur och artsammansättning tyder på att naturliga processer under lång tid har format skogsbestånden. Förekomst av död ved och grova träd är generellt sett god. Spår från dimensionshuggning under 1700- och 1800-talet och senare plockhuggning kan dock skönjas i vissa delar, områdets läge i terrängen har dock sannolikt bidragit till begränsad påverkan. Spår av skogsbrand förekommer i större delen av området. Cirka 20 % av Natura området utgörs av planterade ungskogar. Dessa bestånd kommer successivt genom naturvårdande åtgärder att utvecklas till naturskogsliknande bestånd till vilka arter från omgivande naturskogsbestånd ska kunna sprida sig.

Kunskap om naturtypiska arters förekomst och utbredning i området saknas med utifrån befintlig kunskap bedöms 200 ha av den utpekade arealen av västlig taiga vara gynnsam. Genom naturvårdande åtgärder kommer arealen västlig taiga på sikt att öka upp till 270 ha.

Uppföljning

För att bedöma naturtypers och arters bevarandestatus krävs uppföljning av uppsatta bevarandemål. Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de uppfyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras.

Nationellt uppföljningsprojekt är under utarbetande och komplettering kommer att ske då projektets riktlinjer och metoder är möjliga att tillämpa.

Bilagor

1. Karta över Natura 2000-området
2. Karta över ingående naturtypers utbredning (klart efter basinventeringen)

Referenser

- Länsstyrelsen Värmland. 1997. *Beslut och skötselplan för Ömtbergets naturreservat*. Beslut 2001-04-02. Karlstad
- Länsstyrelsen i Värmlands län. *VMI rapport – Holmbergsmysen 13C8H04* (opublicerad, Länsstyrelsens arkiv)
- Löfroth, M m.fl. 1997. *Svenska naturtyper i det europeiska nätverket natura 2000*. Naturvårdsverkets förlag.
- Natura 2000 – Art och naturtypsvisa vägledningar*. Uppdaterat: 03-05-22. (<http://www.naturvardsverket.se>)
- Naturvårdsverket. 1994. *Myrskyddsplan för Sverige*.
- Naturvårdsverket. 2004. *Parametrar och metoder för uppföljning i Natura 2000*. Version 4: 2004-05-07.